

Svetlana Pantelić
Udruženje banaka Srbije
svetlana.pantelic@ubs-asb.com

MILOŠ OBILIĆ - ZAŠTITNI ZNAK NOVČANICE OD 5 DINARA (1916-1918.)

Rezime

Osnovne karakteristike novčanice od 5 dinara Privilegovane narodne banke Kraljevine Srbije razmenjive u srebru su: dimenzije 115x68mm, svetlo plave boje sa likom Miloša Obilića na licu novčanice i u vodotisku sa različitim datumima izrade od 1. septembra 1916. do 18. septembra 1918. godine. Prve novčanice štampane su već 19.9.1916. Krajem drugog tromesečja 1917. u Banci Francuske završena je izrada 4 miliona komada novčanica od 5 dinara u nominalnoj vrednosti od 20 miliona dinara. Izrada ove novčanice nastavljena je sve do 18. septembra 1918. godine. Iako je u objavi Narodne banke datum puštanja u opticaj novčanice od 5 dinara 18. septembar 1918. njeno stvarno puštanje u opticaj počelo je tek dolaskom Narodne banke iz Marseja u Beograd 16. februara (1. marta) 1919. godine. Za opticaj je bilo predviđeno 10.900.000 komada novčanica u nominalnoj vrednosti od 54,5 miliona dinara. Postoje mišljenja da je ukupan tiraž ovih novčanica bio veći, odnosno 12.175.000 komada i da postoji 487 različitih datuma njihovog izdanja. Povlačenje petodinarke iz opticaja objavila je Narodna banka 1932. godine a kao krajnji rok za njenu zamenu označen je 18. juli 1935. godine.

Ključne reči: novčanica od 5 dinara, Privilegovana narodna banka Kraljevine Srbije, Miloš Obilić, Banka Francuske, srebro, opticaj, Marsej, Krf, vodotisak

JEL: N24, N44

Novčanica od 5 dinara iz 1919.
godine - lice

The 5-dinar banknote from
1918 - obverse

UDC 737.1(497.11)"1916/1918"

doi: 10.5937/bankarstvo1604178P

scientific review article

MILOŠ OBILIĆ - TRADEMARK OF THE 5-DINAR BANKNOTE (1916-1918)

Svetlana Pantelić

Association of Serbian Banks
svetlana.pantelic@ubs-asb.com

Summary

The main characteristics of the 5-dinar banknote of the Privileged National Bank of the Kingdom of Serbia, convertible in silver, are: dimensions 115x68mm, light blue, featuring the image of Miloš Obilić on the banknote's obverse and on its watermark, with the different dates of issuance ranging from 1 September 1916 to 18 September 1918. The first banknotes were printed already on 19 September 1916. Towards the end of the second quarter of 1917 Banque de France finalized the printing of 4 million pieces of 5-dinar banknotes in the nominal value of 20 million dinars. The printing of this banknote continued until 18 September 1918. Although the declaration of the National Bank stated that the date of releasing the 5-dinar banknote into circulation was 18 September 1918, its actual release into circulation did not start until the National Bank returned from Marseille to Belgrade on 16 February (1 March) 1919. The amount planned for circulation was 10,900,000 pieces of banknotes, in the nominal value of 54.5 million dinars. According to some opinions, the total amount of these banknotes was actually higher, i.e. 12,175,000 pieces, and there were 487 different dates of their issuance. The withdrawal of the 5-dinar banknote from circulation was performed by the National Bank in 1932, the deadline for its replacement being set at 18 July 1935.

Keywords: 5-dinar banknote, Privileged National Bank of the Kingdom of Serbia, Miloš Obilić, Banque de France, silver, circulation, Marseille, Corfu, watermark

JEL: N24, N44

Novčanica od 5 dinara iz 1919.
godine - naličje

The 5-dinar banknote from
1918 - reverse

U Srpskim novinama od 6. oktobra 1918. godine data je objava Privilegovane narodne banke Kraljevine Srbije pod naslovom: "Naša nova novčanica od 5 dinara" koja nosi datum 18. septembar 1918. Objavu je potpisala Uprava Privilegovane narodne banke u Marseju. U tekstu se navodi da je tokom ovog (Prvog svetskog) rata, koji je još uvek trajao, pripremljena i izrađena u Francuskoj nova novčanica od 5 dinara u srebru.

U Objavi je dat i opis novčanice. Njene dimenzije su 115 x 68mm a boja je otvoreno plava i sa lica i sa naličja. U vodotisku je data "svakome Srbinu poznata glava Kosovskog junaka Miloša Obilića".

Na licu novčanice levo u okviru takođe stoji glava Miloša Obilića. U vrhu novčanice naštampane su reči: "Bog čuva Srbiju". Ispod toga nalazi se niz od osam cifara i tekst: Privilegovana narodna banka Kraljevine Srbije plaća donosiocu pet dinara u srebru. Sem datuma: 20.9.1916. nalaze se i rukom potpisana imena guvernera Đorđa Vajferta i člana Uprave Marka Stojanovića. Na dnu lica novčanice nalazi se, u okviru, tekst: "Zakon od 15. decembra 1893." i "Falsifikovanje banknota kazni se robijom".

Na naličju je dat na francuskom tekst sa lica novčanice, jedino što nema podatka da je dinar u srebru niti obećanja isplate donosiocu. Ispod teksta levo je naslikano voće, cveće, vinova loza, grožđe i jabuke a desno snop žita, kosa i voće koje je u korpi ali i prosuto.

Interesantno je istaći dva propusta koja su učinjena u ovoj objavi: (1) u opisu naličja novčanice izostavljen je podatak da se suprotno od vodotiska nalazi naslikan grb Srbije i (2) datum koji se navodi na novčanici (20.9.1916.) nije jedini jer će ova novčanica nositi različite datume izrade od 1. septembra 1916. do 18. septembra 1918. godine.

Danas su poznata dva opisa ove novčanice: (1) Uprave Privilegovane narodne banke i (2) Dušana Šainovića, glavnog sekretara Narodne banke i njenog predstavnika pri Banci Francuske. Šainovićev opis je mnogo opširniji i detaljniji ali je nastao na osnovu opisa probnih novčanica. On, na primer, objašnjava da na ovoj novčanici neće biti jedan utvrđen datum već će svaka novčanica nositi datum svoje izrade. Takođe, on ukazuje i na različitost teksta srpskih natpisa na licu i francuskih na naličju novčanice.

Srpske novine, br. 119, Krf, 6. oktobar 1918. godine, strana 4
The Serbian Journal, No. 119, Corfu, October 6 1918, page 4

СЛУЖБЕНИ ОГЛАСИ

НАША НОВА НОВЧАНИЦА ОД 5 ДИНАРА

За време овога рата спрењена је и израђена у Француској нова наша новчаница од 5 динара у сребру.

Ова новчаница пушта се данас у тецај. По облику ова је новчаница у главном овака:

Боја. Боја је отворено плава и с лица и с наличја.

Водотисак. На новчаници има један чист део хартије, где нема ничег обојеног ни с лица ни с наличја, а кад се новчаница дигне према очима и на тај део према светлости гледа, с које било стране, било с лица било с наличја, видан се у самој хартији свакоме Србину позната глава Kosovског јунака Милоша Обилића.

Личе. Лево, у оквиру стоји опет глава Милоша Обилића, израђена овде бојом.

У врху, у оквиру, стоје наштампане речи: "Бог чува Србију".

Испод тога долази број од осам цифара, рачунајући ту и нуле, и испод броја ова: "Привилегована Народна Банка Краљевине Србије плаћа доносиоцу пет динара у сребру. 20-9 1916. Гувернер, Ђорђе Вајферт. Члан Управе, Марко Стојановић" (потписи су рукописни).

А испод тога, на леву, у оквиру: "Закон од 15 децембра 1893. § 143 кр. зак. Фалсификовање банкнота казни се робijом."

Лево од тога оквира стоји по једно слово и по један број за њим од једне или више цифара; десно од тога опет један број од једне или највише четири цифре.

Врше ових оквира, лево и десно, а испод главе Обилићеве, стоји по један кругли број: "5".

Наличје. На наличју стоји наштампано на Француском језику: Banque Nationale. Настављено је испод тога енглије: Privilegiée du Royaume de Serbie. Па онда крупно: Cinq Dinars. И испод тога још крупније, број: "5". Лево од тога броја стоји насликаво: воће, цвеће, винова лоза, грожђе, јабучка, где је и род изобилја; десно: споп жита, коса, воће у корпи и просуто.

Све што је наштампано на овој новчаници, и на лицу и на наличју, наштампано је опет плавом бојом, само затворенијом.

Величина је новчанице, ширина 115, висина 68 мм., по сахом цртежу, без голе ивице.

У Марсељу, 18 септембра 1918. Од стране Управе Привилеговане Народне Банке Краљевине Србије.

Srpske novine (Eng. *The Serbian Journal*) as of 6 October 1918 published the statement of the Privileged National Bank of the Kingdom of Serbia under the title: "Our First 5-Dinar Banknote", the banknote bearing the date of 18 September 1918. The statement was signed by the Administration of the Privileged National Bank in Marseille. The text stated that the new 5-dinar banknote in silver was prepared and printed in France during the First World War, still ongoing at that point.

The statement also contained the description of the banknote. Its dimensions were 115x68mm, and the color light blue both on the obverse and reverse. The watermark said: "to every Serb well known face of Miloš Obilić, the Kosovo hero".

The banknote's obverse, on its left, also featured the face of Miloš Obilić. At the top of the banknote there was the inscription: "God Save Serbia". Below it was the line of eight figures and the wording: The Privileged National Bank of the Kingdom

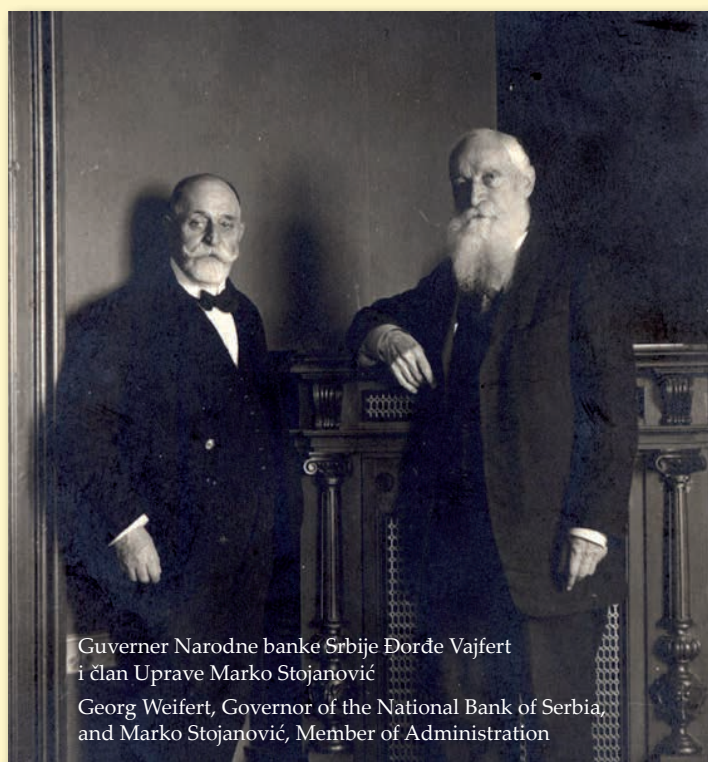
of Serbia pays to the bearer five dinars in silver. In addition to the date: 20.09.1916 the banknote also included the hand-written signatures of the Governor, Georg Weifert, and the member of Administration, Marko Stojanović. The bottom of the banknote featured the framed inscriptions: "The Law of 15 December 1893" and "Counterfeiting of banknotes punishable by imprisonment".

The reverse featured the same text as on the banknote's obverse only in French, leaving out the information that the dinar was payable in silver and the assurance of the amount disbursed to the bearer. Below the text, to the left, the banknote was ornamented by the drawings of fruit, flowers, vine, grapes and apples, and to the right, the drawings of a sheaf of wheat, a scythe, and some fruit, in a basket and scattered around it.

Interestingly enough, two omissions were made in this statement: (1) the

description of the banknote's reverse omits the information that there is Serbia's coat of arms opposite the watermark, and (2) the date stated on the banknote (i.e. 20.09.1916) is not the only one, given that this banknote will be featuring the different dates ranging from 1 September 1916 to 18 September 1918.

Today, there are two known descriptions of this banknote: (1) the one by the Administration of the Privileged National Bank, and (2) the one by Dušan Šainović, Secretary General of the National Bank and its emissary at Banque de France. The description prepared by Šainović is much more extensive and detailed, but it was based on the description of the specimen banknotes. He, for instance, explained that there would not be a single specified date but that each banknote would feature the date of its own issuance. Moreover, he highlighted the difference between the Serbian inscriptions on the obverse and the French ones on the reverse of the banknote.

Guverner Narodne banke Srbije Đorđe Vajfert
i član Uprave Marko Stojanović

Georg Weifert, Governor of the National Bank of Serbia,
and Marko Stojanović, Member of Administration

Narodna banka je pripreme za emisiju svojih novčanica od 5 dinara u srebru počela znatno pre nego što je to ovlašćenje dobila Zakonom o izmenama i dopunama u Zakonu o Narodnoj banci koji je usvojen u Skupštini 24.9.1916. a stupio na snagu 19.11.1916. godine. Iz jednog pisma s kraja prvog tromesečja 1916. saznajemo da je ministar finansija dao naredbu o štampanju 4 miliona komada novčanica od 5 dinara u srebru. Narodna banka je već bila naručila da se u Parizu kod Banke Francuske izrade nacrti za ovu novčanicu a svom predstavniku u Parizu da kod Papeteries du Marais odmah naruči hartiju sa vodotiskom i preduzme sve potrebno za pripremu štampe. Tri i po meseca kasnije, a mesec dana pre donošenja Zakona, predstavnik Narodne banke donosi u Marsej, gde se Narodna banka stacionirala za vreme rata, pismeni izveštaj o završenom nacrtu za novčanicu od 5 dinara i obaveštenje Banke Francuske

da nije u mogućnosti da u sledeća tri meseca pristupi izradi srpskih banknota od 5 dinara. Međutim, predviđanja Banke Francuske pokazala su se netačnim jer su prve novčanice štampane već 19.9.1916. Krajem drugog tromesečja 1917. u Banci Francuske završena je izrada 4 miliona komada novčanica od 5 dinara u nominalnoj vrednosti od 20 miliona dinara.

Izrada ove novčanice nastavljena je sve do 18. septembra 1918. godine. Ovaj datum kao poslednji u nizu datuma nalazi se na ovoj novčanici od 5 dinara.

The National Bank had launched the preparations for issuing the 5-dinar banknote in silver much sooner than it actually received the relevant authorization according to the Law on Amendments to the Law on the National Bank, which was adopted by the Assembly on 24.09.1916 and came into force on 19.11.1916. One letter from the end of the first quarter of 1916 reveals that the Minister of Finance commanded the printing of 4 million pieces of 5-dinar banknotes in silver. The National Bank had already commissioned Banque de France in Paris to prepare the drawings for this banknote, and instructed its emissary in Paris to order the

required watermarked paper from Papeteries du Marais and undertake all the necessary preparations for the printing. Three and a half months later, and one month before the adoption of the above Law, the National Bank's emissary submitted the written report to the National Bank, which had been stationed in Marseille during the war, about the finalized drawings for the 5-dinar banknote, accompanied with the notification from Banque de France stating that it was not in the position to embark on the printing of the Serbian 5-dinar banknotes in the forthcoming three months. However, the forecast of Banque de France turned out to be incorrect,

because the first banknotes were printed already on 19.09.1916. Towards the end of the second quarter of 1917 Banque de France finalized the printing of 4 million pieces of the 5-dinar banknote, in the nominal value of 20 million dinars.

The printing of this banknote continued until 18 September 1918. This is the last date in the series of dates to be found on this 5-dinar banknote.

Narodna banka je, prema pismu iz 7. oktobra 1918. godine, naručila kod Banke Francuske izradu 6 miliona komada ovih novčanica ali i 10 miliona desetica i 1 milion stotinarki. Ministarstvo finansija koje se nalazilo na Krfu nije prihvatilo predloženu količinu pa je porudžbinu smanjilo na 3 miliona komada novčanica od 5 dinara, 5 miliona komada desetica i 0,5 miliona komada stotinarki. Izrada ovih novčanica nije ostvarena jer je došlo do stvaranja nove države: Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, pokušaja regulisanja valutnog pitanja za celu zemlju, povlačenje austrijskih kruna i njihova zamena za dinarsko-krunske novčanice itd.

Iako je u objavi Narodne banke datum puštanja u opticaj novčanice od 5 dinara 18. septembar 1918. njeno stvarno puštanje u opticaj počelo je tek dolaskom Narodne banke iz Marseja u Beograd 16. februara (1. marta) 1919. godine. Za opticaj je bilo predviđeno 10.900.000 komada novčanica u nominalnoj vrednosti od 54,5 miliona dinara. Postoje mišljenja da je ukupan tiraž ovih novčanica bio veći, odnosno 12.175.000 komada i da postoji 487 različitih datuma njihovog izdanja. Povlačenje petodinarke iz optičaja objavila je Narodna banka 1932. godine a kao krajnji rok za njenu zamenu označen je 18. juli 1935. godine.

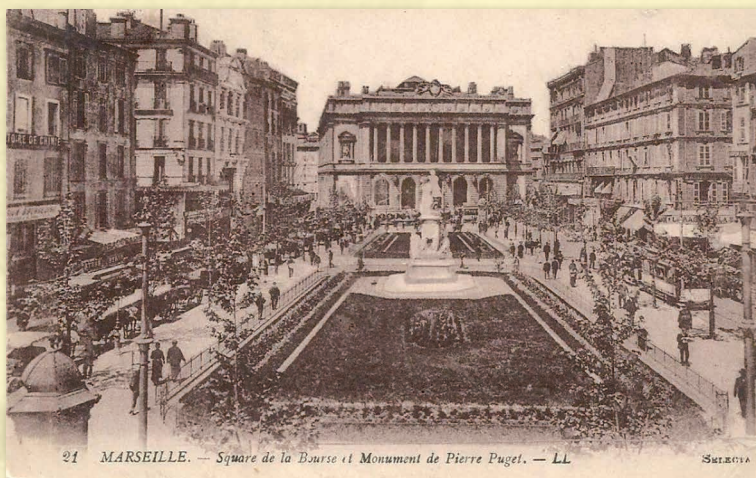

Miloš Obilić, freska iz Hilandara
Miloš Obilić, fresco painting from
Hilandar Monastery

According to the letter as of 7 October 1918, the National Bank commissioned the printing of 6 million pieces of this banknote from Banque de France, along with 10 million pieces of the ten-dinar banknote and 1 million pieces of the 100-dinar banknote. The Ministry of Finance, located on Corfu, did not accept the proposed amount, having reduced the order to 3 million pieces of the 5-dinar banknote, 5 million pieces of the ten-dinar banknote and 0.5 million pieces of the 100-dinar banknote. The printing of these banknotes never occurred as a result of the creation of the new state, i.e. the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes, the attempt to regulate the currency issue at the state level, the withdrawal of the Austrian crowns and their replacement by the dinar-crown banknotes, etc.

Although the declaration of the National Bank stated that the date of releasing the 5-dinar banknote into circulation was 18 September 1918, its actual release into circulation did not start until the National Bank returned from Marseille to Belgrade on 16 February (1 March) 1919. The amount planned for circulation was 10,900,000 pieces of banknotes, in the nominal value of 54.5 million dinars. According to some opinions, the total amount of these banknotes was actually higher, i.e. 12,175,000 pieces, and there were 487 different dates of their issuance. The withdrawal of the 5-dinar banknote from circulation was performed by the National Bank in 1932, the deadline for its replacement being set at 18 July 1935.

Literatura / References

1. Ilić Z. (2008) Sudbina srpskih vladara prikazanih na novcu (Balkanska tragedija), Numizmatički časopis Dinar, br. 30/2008. Srpsko numizmatičko društvo u Beogradu
2. Hadži-Pešić J. (1995) Novac kraljevine Jugoslavije 1918-1941, Beograd, Narodna banka Jugoslavije
3. Dugalić V., Mitrović A., Gnjatović D., Hofman G., Kovačević I., (2004) Narodna banka 1884-2004, Beograd
4. Dugalić, V. (1999.) Narodna banka 1884-1941, Zavod za izradu novčanica, Beograd
5. Narodna banka 1884-1934, Zavod za izradu novčanica, Beograd